

A Parlagisas-védelmi és Mérgezés-megelőzési Munkacsoportok 2013. évi beszámolója

Horváth Márton*, Bagyura János, Deák Gábor, Fatér Imre, Firmánszky Gábor, Juhász Tibor, Klébert Antal, Pongrácz Ádám, Prommer Máttyás, Szelényi Balázs és Váczi Miklós

* Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME), H-1121, Budapest, Költő u. 21., Hungary
e-mail: horvath.marton@mme.hu

KÖLTŐÁLLOMÁNY

A 2013-ban a parlagi sas (*Aquila heliaca*) magyarországi költőállományát 155-165 párra becsültük. 151 aktív parlagisas-territóriumban sikerült megfigyelni párban madarakat, míg két territóriumban csak egy ivarérett madár volt a költési szezonban. 147 pár fészket felderítettük, amelyből 135 pár kezdte meg a kotlást. A minimum 154 kirepült fiókából 96 példányt (62%) gyűrtünk meg. A korábbi évtizedekben tapasztalt kedvező állományváltozással ellentétben a fészkelőpárok száma valamelyest lecsökkent (2012: 151 fészkelő pár), míg a költésbe kezdő párok száma stagnált az előző évhez képest. A kirepülési siker (1,05 fióka/fészkelő pár) is valamelyest elmaradt a sokéves átlagtól. Mivel még sok számára alkalmas élőhelyet nem foglalt el a faj Magyarországon, ezért az állomány növekedés megállása mögött valószínűsíthetően az elmúlt évek rendkívül nagyszámú mérgezéses esete áll.

PUSZTULÁSI OKOK

2013-ban 12 sérült vagy elhullott kifejlett madár került kézre Magyarországon. A megkerülések okai a következők voltak: szándékos ragadozómérgezés (10 pld., ezek közül 5 pld. elpusztultan került kézre, 5 pld.-t gyógyultan szabadon engedtünk), vezetéknek ütközés (1 elpusztult pld.), véletlen ólommérgezés (1 megkerülés után elpusztult pld.). Az adatokból kiténik, hogy 2013-ban is a mérgezések jelentették messze a legfontosabb veszélyforrást a parlagi sasok számára, amelyek természetesen számos más védett és fokozottan védett fajt is érintettek (1. táblázat). Külön kiemelendő, hogy a

Öreg parlagi sas
(fotó: Horváth Márton)
Adult Imperial Eagle

10 mérgezés miatt megkerült parlagi sas közül három csak a műholdas nyomkövetőnek köszönhetően került elő.

A mérgezések felderítésében kiemelt szerepet játszott, hogy 2013 szeptemberében munkába állt az MME specializált kutyás kereső egysége („Falco” németjuhász és Deák Gábor kutyavezető személyében). Részben ennek is köszönhető, hogy a korábbi évekkel ellentétben, viszonylag nagy számban (29 db) előkerültek a mérgezésekhez használt csálétek is.

A mérgezések és lelövések mellett egy esetben Hódmezővásárhely térségében szándékosan munkagéppel távolítottak el egy parlagisas-fészket a fáról még a költés megkezdése előtt. Az érintett nemzeti park igazgatóságok, vagy az MME minden említett bűncselekmény esetén feljelentést tett az illetékes rendőrkapitányságon.

Egy további utólag nem bizonyítható, de valószínűsíthető bűncselekmény során, 2013-ban is kirabolhattak egy parlagisas-fészket a Vértes hegységben. Az érintett párnál 2013-ban csak a költés sikertelenségét detektálták, azonban 2014 év elején a fészkelőfa közeli ellenőrzésekor az előző évből származó mászásnyomokat találtunk, így elképzelhető, hogy 2011 óta folytatólagosan már ez a harmadik fészket, amelyet tojásos vagy kisfiókás korban kifosztottak Magyarországon.

HELICON LIFE+ PROJEKT

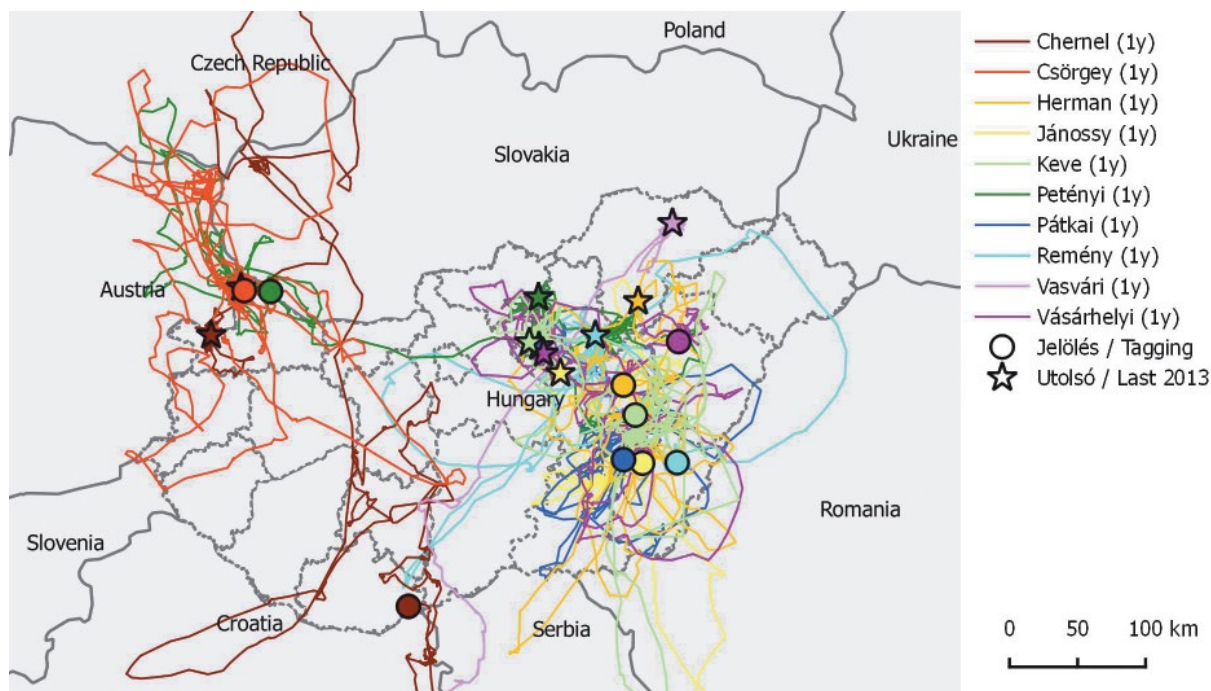
A 2012-ben indult öt éves HELICON LIFE+ projekt (LIFE10NAT/HU/019) keretében három nemzeti park igazgatósággal (HNPI, BNPI, KMNPI), két állatkerttel (FÁNK, JÁNK), az Országos Magyar Vadászkomorával (OMVK), a Nemzeti Nyomozóirodával (NNI) és a Természetfilm.hu Egyesülettel partnerségben számos akciót kezdtünk a mérgezések visszaszorítására.

A Helicon Life+ projekt keretében elkészült és a Vidékfejlesztési Minisztérium számára benyújtásra került a parlagi sasok egyik kulcsfontosságú élőhelyének számító Jászsági Madárvédelmi Terület fenntartási terve és a Jászsági Magas Természeti Értékű terület létrehozását előkészítő tanulmányunk. Három veszélyeztetett parlagisas-fészket őriztettünk 73 önkéntes segítségével. Kiképeztünk és munkába állítottuk Közép-Európa első mérgekes kutyás egységét, amely már több mint tíz bűncselekmény helyszínén segítette a nyomozó szervek munkáját további bizonyítékok felderítésével. Több mint 20 szakmai és ismeretterjesztő fórumon tartottunk előadást a projektről, a parlagi sasról és a ragadozómadarakat veszélyeztető bűncselekményekről. 26 kiadott sajtó- és honlap hírünk, sajtóközleményünk hatására, több mint 100 médiában, 664 alkalommal jelent meg a program online hírportálokon (455) nyomtatott sajtótermékekben

(136), televíziós (51) és rádióriportokban (22). Projekt partnerünk a Természetfilm.hu Egyesület elkészített négy további rövidfilmet és egy a projekt indítását bemutató filmet. Két online kamerarendszer segítségével nyáron egy parlagisas-fészekből, ősszel és télen pedig egy sas-etetőhelyről közvetítettünk élő adást az interneten keresztül, melyeket közel háromszázezer alkalommal tekintettek meg.

MŰHOLDAS NYOMKÖVETÉS

2013-ban a HELICON LIFE+ projekt keretében tíz fiatal, három második éves és két adult parlagi sast láttunk el műholdas jeladóval. A kifejlett példányok mind az öt esetben mérgezés miatt megkeverték és repatriált madarak voltak. Emellett folytattuk a még életben levő 2011-ben megjelölt, egy, és 2012-ben megjelölt hat madár nyomkövetését. A Magyarországon jelölt és 2013-ban nyomon követett 22 madár közül 19 szerencsésen megélte a 2014-es évet, amely közül 18 adó tökéletesen működött egészen az év végéig. „Roland” (2y), „Dani” (2y) és „Rudolfina” (adult) mérgezés áldozatai lettek. A 2012/2013 fordulóján Ghánában telelő „Gabi” jeladója januárban elromlott, de szerencsére 2013. április 19-én lefotózták a Szicília és Tunézia között

A 2013-ban magyarországi fészkekben jelölt 10 parlagi sas első éves mozgása a Kárpát-medencében
The first year movements of the 10 juvenile imperial eagles tagged in Hungary

Faj / Species	Példány / Specimens
Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	4
Parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	10
Rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	9
Fokozottan védett madár összesen / Strictly protected bird species total	23
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	31
Egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	28
Holló (<i>Corvus corax</i>)	5
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	3
Vetési varjú (<i>Corvus frugilegus</i>)	1
Védett madár összesen / Protected bird species total	68
Összesen / Total	91

1. táblázat: A 2013-ban felderített 29 mérgezéses eset során összesen 23 fokozottan védett és 68 védett madár került elő; *The 29 detected illegal poisoning incidents affected 23 strictly protected and 68 protected birds in Hungary in 2013.*

található apró Pantelleria szigetén, ahol a bő táplálék ellátottság (üregi nyulak) miatt egészen az év végéig kitartott egy pusztai sas társaságában.

A hazai jelölések mellett a helyi Aquila Alapítvány-nal együttműködésben Macedóniában is megjelöltünk 5 fiatal parlagi sást 2013 júliusában. Az egyik példány („Marko”) egy hónappal a jelölés után elpusztult a fészektől néhány száz méterre (feltehetően egy emlős ragadozó pusztította el a földön éjszakázó madarat). Egy másik példány („Damjan”) szeptemberben Bulgárián és Törökországon keresztül délkelet felé vonulni kezdett, de Dél-Törökországban ismeretlen okból elpusztult, a teteme nem került elő. A többi három madár a kirepülési helyük néhány 100 km-es körzetében, nagyrészt két nagy szeméttelap környékén, tartózkodott egészen az év végéig.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Parlagisas-védelmi és Mérgezés-megelőzési Munkacsoportok munkáját a Magyar Ragadozómadár-védelmi Tanács keretében a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Ragadozómadár-védelmi Szakosztálya koordinálja, együttműködve az illetékes nemzeti park igazgatóságokkal (BNPI, HNPI, KMNPI, ANPI, FHNPI, DINPI, BFNPI) és környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel, valamint helyi civil természetvédelmi szervezetekkel és számos önkéntessel.

A Munkacsoport terepi adatgyűjtésében többek között a következő személyek vettek részt a 2013-as évben: Bagyura János, Balogh Gábor, Bánfi

Péter, Barcánfalvi Péter, Bede Ádám, Bereczky Attila, Béres István, Bessenyei László, Dr. Bod Péter, Borbáth Péter, Boruzs András, Borza Sándor, Bránya Krisztián, Czifrák Gábor, Csáki Imre, Csönka Péter, Darányi László, Dávid Jenő, Demeter Iván, Domboróczki Gábor, Ezer Ádám, Fatér Imre, Ferenc Attila, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Forgách Balázs, Gál Lajos, Gebei Lóránt, Gulyás András, Harnos Krisztián, Herczeg Ferenc, Dr. Horváth Márton, Hunyadvári Péter, Juhász Tibor, Katona József, Kazi Róbert, Kiss Ádám, Klébert Antal, Kleszó András, Kotymán László, Kovács András, Dr. Kovács Gábor, Kozma László, Lontay László, Lóránt Miklós, Losonczy László, Majercsák Bertalan, Magos Gábor, Marik Pál, Mészáros Csaba, Molnár Ádám, Molnár István Lotár, Monoki Ákos, Morvai Szilárd, Oláh János, Öze Péter, Dr. Palatitz Péter, Papp Ferenc, Papp Gábor, Petrovics Zoltán, Pompola Krisztián, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Puskás László, Sallai Zoltán, Sasvári János, Seres Mihály Nándor, Serfőző József, Simay Gábor, Solt Szabolcs, Dr. Solti Béla, Spakovszky Péter, Staudinger István, Szász László, Szegedi Zsolt, Szélényi Balázs, Széll Antal, Szénási Valentin, Szilágyi Attila, Szitta Tamás, Szűcs Péter, Tallósi Béla, Tar János, Tihanyi Gábor, Tóth Imre, Tóth László, Tóth Péter, Tőgye János, Török Hunor, Török Sándor, Ujfalusi Sándor, Urbán László, Vasas András, Váczi Miklós, Ványi Róbert, Dr. Végvári Zsolt, Vidra Tamás, Vince Tibor, Viszló Levente, Zalai Tamás, Zákány Albert, Zelenák Attila, Zsigó Krisztina, Zsiros Sándor.

Külön köszönjük Bereczky Attilának a fiókák gyűrzésekor famászásban nyújtott pótolhatatlan segítségét. A műholdas jelöléseket Molnár István Lotár és Prommer Mátyás végezték. A begyűjtött táplálékmaradványok határozását Dr. Solti Béla végzi. A begyűjtött parlagisas-tollminták genetikai vizsgálatát a Szent István Egyetem Állatorvostudományi Karán végezte Vili Nóra, Kovács Szilvia és Szabó Krisztián. Az elpusztult madarakat az Országos Állategészségügyi Intézetben vizsgálták meg (Dr. Erdélyi Károly és mtsai). A sérült madarak kezelését a Fővárosi Állat- és Növénykert (Dr. Molnár Viktor és Dr. Sós Endre), a Jászberényi Állatkert (Dr. Bakonyi László és Dr. Kertész Ottó) és a Hortobágyi Madárkórház (Dr. Déri János) állatorvosai végezték. A nem elengedhető madarak megfelelő elhelyezése a HNPI górési ragadozómadár-telepén Kis Róbert segítségével történik. Köszönjük továbbá szlovákiai (Jozef Chavko, Stefan Danko és Mihók József), ausztriai (Wichmann Gábor és Matthias Schmidt), cseh (David Horal), romániai (Daróczy Szilárd) és szerbiai (Nikola Stoinic, Milan Ruzic és Szekeres Ottó) kollégáinknak a közös kárpát-medencei parlagisas-védelmi munkában végzett tevékenységét.

„Falco” a mérgező és tetemkereső kutya egyik első éles bevetése során 12 barna rétihéja, 1 egerészölyv, 4 róka és a csaliként használt mérgezett tojások mellett 3 kerecsensólyom elásott tetemét is megtalálta (fotó: Deák Gábor)

„Falco” the poison- and carcass-searching dog found 12 marsh harriers, 1 buzzard, 4 foxes, poisoned baits (eggs) and 3 saker falcons underground in its first field survey

WEBOLDALAK

További információk a Helicon Life+ projektről és a fajvédelmi programról:

www.parlagisas.hu

A műholdas nyomkövetővel ellátott madarak mozgása mektekinthető:

www.satellitetracking.eu

ANNUAL REPORT OF THE HUNGARIAN IMPERIAL EAGLE AND ANTI-POISONING WORKING GROUPS – 2013

The total Hungarian population of Eastern imperial eagles (*Aquila heliaca*) is estimated between 155 and 165 breeding pairs in 2013. 151 territorial pairs were observed, and out of the 147 nesting pairs 135 pairs laid eggs. All together at least 154 juveniles fledged of which 96 have been ringed. In 2013 12 dead or injured birds were found because of the following reasons: intentional predator poisoning (5 dead and 5 repatriated specimens), collision with electric wire (1 dead specimen), accidental lead poisoning (1 dead specimen). The 29 detected illegal poisoning cases affected all together 23 strictly protected and 68 protected bird specimens in 2013, so it is still the most significant threat to several iconic raptor species in Hungary.

In the frame of the HELICON LIFE+ project (2012-2016) several actions have been executed to decrease significantly the extremely high prevalence of illegal poisoning activities in Hungary. Among others a new poison- and carcass searching dog unit started to operate, 4 threatened nests were guarded and many forums were held to inform key stakeholders like hunters (see details at www.imperialeagle.hu).

Ten juvenile, three 2nd calendar year and two adult birds have been fitted with satellite transmitter, and seven more immature birds (tagged in 2011 and 2012) were also followed. Fortunately 19 of the 22 followed birds survived till 2014. Five juveniles were also fitted with satellite transmitters in Macedonia in cooperation with Aquila Foundation. The route and fate of the tagged birds can be followed at www.satellitetracking.eu.